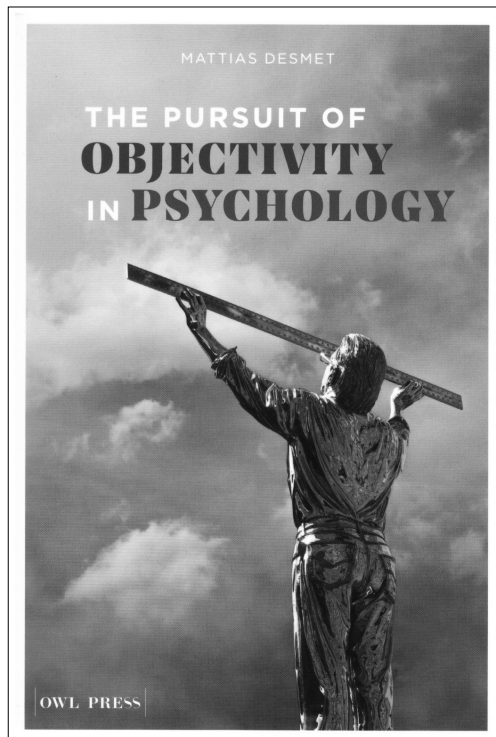

OD MĚŘENÍ K PROŽÍVÁNÍ ANEB HLEDÁNÍ OBJEKTIVITY V PSYCHOLOGII

Desmet, M. (2018). *The pursuit of objectivity in psychology*, Gent, Bergerhoff & Lamberigts, OWL Press, 109 s.

David Holub

Mattias Desmet není pro české publikum zcela neznámým autorem. V roce 2006 uspořádal v Praze na Horní Palatě vynikající seminář *Lacan's discourse theory in the age of evidence-based practice* a v květnu 2018 přednesl v Brně v rámci symposia o výzkumu a praxi v psychoterapii hlavní přednášku „*Pursuit of objectivity and loss of object in psychology: The necessity of the case study in the science of subjectivity*“. Úvahy této přednášky pak vetknul do článku *Iluze objektivit v psychologii*, která v plném rozsahu vyšla v tematickém čísle *Psychoterapie* (13. ročník, 2019, číslo 1). Ať již tento článek zaujal studenty, psychoterapeuty, filozofy a výzkumníky na poli psychoterapie, nebo jen zvědavému čtenáři poskytl zážitek osvícení, zklamáním nebude ani publikace *The pursuit of objectivity in psychology (Hledání objektivit v psychologii)*. V kratším formátu 109 stran v ní autor rozpracovává témata, se kterými se více než 16 let vášnivě utkává. Zejména se pokouší vypořádat s problémem psychologického měření a najít řešení pro „metodologickou neprůchodnost“ současné krize akademického světa, který přeceňuje objektivitu, a který při popisu komplexních dynamických systémů začal spoléhat na metrický popis. Výzkum v psychologii to nemá snadné. Stojí rozkročený mezi nomotetickým a idiografickým způsobem poznání, které orientačně odpovídají klinickému a sta-

tistickému (testovému) přístupu. Idiografický přístup v psychologii studuje jednotlivce s jeho jedinečnými vlastnostmi a historií a poznává jej skrze příběh (narativní deskripci), tj. jedinečný sled událostí, které danou osobu činí tím, kým je. Nomotetický přístup se zaměřuje na skupiny jednotlivců, kteří zastupují danou populaci, využívá matematickou statistiku a psychometrii (metrická deskripcie). Desmet zasazuje napětí mezi nomotetický a idiografický pří-

stup do historické souvislosti: kontinentální idiografické paradigma během nacistické nadvlády ustupuje a po druhé světové válce začíná v euroamerickém akademickém světě dominovat nomotetický přístup.

The pursuit of objectivity in psychology ve čtyřech kapitolách (Problém měření z koncepčního hlediska, Problém měření z empirického hlediska, Příklady, Reorientace) za pomoci jasných příkladů provádí čtenáře cestou hledání vědecké pravdy, od iluzornosti tyranie měřitelnosti až k radikální změně paradigmatu v psychologii. Desmetovo hledání objektivity prostřednictvím subjektivity začíná nemilosrdnou demontáží aury (pseudo) vědecké přesnosti a poctivým způsobem ukazuje, proč má smysl vracet se k případovým studiím, vyprávění, kvalitativnímu popisu a jazyku. Proto klinici mohou a musí hrát zásadní roli v psychologickém výzkumu. Na straně 58 autor shrnuje jádro svého postoje: subjektivní lidská zkušenost a vynořování významu vychází z nejistoty, pochybností, rozpolcenosti, ambivalencí, vnitřního zápasu a konfliktu. V nomotetickém modelu však neexistuje jiná možnost, než pokládat tyto definující a jádrové vlastnosti subjektivity za chybu. V ideálním případě by se měly odstranit z výzkumných údajů. Nomotetická psychologie zachází se subjektivitou jako s chybou. Bez přestání se snaží vymazat subjekt, který předstírá, že zkoumá.

Poslední kapitola pak nastiňuje možná výhodiska z redukcionistické krize. Autor je spatřuje v přesměrování zájmu na případové studie a v interpretaci měření a statistických výsledků za pomoci narativních idiografických informací. Obrací se k jazyku a řeči, které jsou bezprostředně propojené se zku-

šeností. Navrhuje zacházet s jazykovými výroky jako s privilegovanými objekty empirického zkoumání. Signifikanty jsou coby stavební kameny manifestní komunikace jednoznačné, na rozdíl od vícerozměrných latentních významů sdělení. Desmet vybízí ke zkoumání manifestních obsahů řeči, které jsou pozorovatelné, a ze kterých je teprve možné rozpoznat obecnější vzorce. Lorenz a další výzkumníci měli důvěru v to, že se ve zdánlivě chaotických dynamických systémech skrývají pravidelné souvislosti, například motýlové zobrazení pohybu vodního kola, Mendelbrotovy zákonitosti zvukových šumů nebo fraktály. Podobně i psychologové měli mít důvěru v to, že se pod chaosem manifestní subjektivní zkušenosti nachází zachytitelný řád a nečekané vzorce. Příkladem je zkoumání počtu slov ve výrociích dětí v průběhu jejich vývoje, počet zájmen, nebo zvýšený výskyt slova „já“ v řeči depresivních pacientů. K zachycení podobných vzorců považuje Desmet ideální studovat otevřený, neomezovaný, nestrukturovaný rozhovor. Závěr jeho textu vyznívá až nadměrně optimisticky. Přiznává, že výzkum v psychologii obsahuje určitý odpor a nechotu odborné komunity přeorientovat se na jedinečnou subjektivitu. Autor vybízí psychologii, aby vytvářela modely, které berou v úvahu empirické pozorování subjektu a mluví s individuální myslí přímým intuitivním způsobem.

Mattias Desmet nemohl najít příznivější prostor pro rozpracování svých úvah. Oddělení psychoanalýzy a klinické konzultace v rámci Fakulty psychologie a pedagogiky na Univerzitě v Gentu, kde on sám v současnosti působí jako profesor klinické psychologie, vedli postupně dva výteční znalci lacanovské psychoanalýzy a psycho-

analytici s vlastní praxí, Paul Vergaeghe a Stijn Venheule. Oba jsou široce vzdělaní, mají odvalu pěstovat nekonformní myšlení a současně podporují výzkum a empirické základy klinické psychoanalýzy. Desmet

jde ve stopách svých jasnozřivých učitelů. Ukazuje, proč je objektem zájmu psychologie subjektivita člověka, která je složitá a komplexní. Ukazuje to způsobem, který probouzí novou radost z hledání.